

**SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI
GMINNEGO OŚRODKA
POMOCY SPOŁECZNEJ
W KOŚCIANIE
ZA 2018 ROK**

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zasadniczym celem pomocy społecznej jest doprowadzenie do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej oraz zintegrowanie ich ze środowiskiem. Świadczeniobiorcy pomocy społecznej są zobowiązani do współpracy w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej. Pomoc udzielana w ramach świadczeń z pomocy społecznej ma charakter przejściowy i zakłada aktywizację osób z niej korzystających.

Pomoc może być przyznana w różnych formach. Należy do nich system zasiłków pieniężnych, usług, pomoc rzeczowa, poradnictwo i praca socjalna. Klient znajdujący się w sytuacji trudnej, który spotyka się z pracownikiem socjalnym otrzymuje odpowiednią informację dotyczącą możliwości skorzystania z pomocy, jej form i warunków na jakich będzie mógł tę pomoc otrzymać. Pomoc społeczna zakłada współdziałanie klienta z pracownikiem socjalnym. Brak współdziałania i aktywności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych może stanowić podstawę do wstrzymania lub odmowy udzielenia pomocy.

W rodzinie, która chce skorzystać z pomocy społecznej, poza spełnieniem kryterium dochodowego musi wystąpić co najmniej jeden z następujących powodów: sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc w rodzinie, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, brak umiejętności przystosowania się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa, klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Podstawowym aktem prawnym w oparciu, o który Ośrodek realizuje swoje zadania jest **ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej** (t. j. z 2018 r., poz. 1508, ze zm.), która określa zadania, formy świadczeń oraz zasady ich przyznawania.

Innymi aktami prawnymi nakładającymi realizację zadań na Ośrodek są:

1. Ustawa z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 2220, ze zm.);
2. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 554, ze zm.);
3. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1510, ze zm.);
4. Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1778, ze zm.);
5. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2018 poz. 1878, ze zm.);
6. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390, ze zmianami);
7. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 998, ze zm.);
8. Uchwałą Nr 140 Rady Ministrów z dnia 15.10.2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023 (M.P z 2018 r. poz. 1007);
9. Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1832, ze zmianami).
10. Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekuna (t. j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2092, ze zm.).
11. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 2134, ze zm.).
12. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2016 r., poz. 1860).
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu "Dobry start" (Dz. U. poz. 1061).

Udzielana pomoc kierowana jest do indywidualnego klienta/rodziny, zamieszkałej na terenie gminy Kościan. Przyznanie pomocy następuje na podstawie złożonego wniosku w formie decyzji administracyjnej. Każda wydana decyzja poprzedzona jest wywiadem środowiskowym przeprowadzonym przez pracownika socjalnego w miejscu zamieszkania klienta/rodziny. Jedynie udzielenie świadczeń w postaci pracy socjalnej i poradnictwa nie

wymaga wydania decyzji. W sytuacjach marnotrawienia środków finansowych, świadczenie pomocowe może być realizowane w formie niepieniężnej.

STRUKTURA ZATRUDNIENIA

W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Kościanie według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. zatrudnionych było **18** pracowników w pełnym wymiarze czasu pracy w ramach umowy o pracę.

Struktura organizacyjna i zatrudnienia GOPS w Kościanie:

Zatrudnienie	Liczba zatrudnionych osób na dzień 31.12.2015 r.	Liczba zatrudnionych osób na dzień 31.12.2016 r.	Liczba zatrudnionych osób na dzień 31.12.2017 r.	Liczba zatrudnionych osób na dzień 31.12.2018 r.
Ogółem:	16	18	18	18
<i>w tym:</i>				
Kierownik/dyrektor	1	1	1	1
Główny Księgowy	1	1	1	1
Pracownik socjalny, specjalista pracy socjalnej	8	8	8	8
Inspektor, podinspektor, referent	3	3	3	5
Asystent rodziny	1	1	1	2
Pomoc administracyjna	0	2	2	0
Opiekun w OPS	1	1	1	0
Sprzątaczką	1	1	1	1

Wszyscy pracownicy Ośrodka posiadają wykształcenie wymagane na danym stanowisku. Pracownicy wykonujący zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i wychowawczych oraz wsparcia rodziny posiadają wykształcenie wyższe.

Pracownicy stale podnoszą swoje kwalifikacje uczestnicząc w różnorodnych szkoleniach zawodowych. W roku 2018 w 31 szkoleniach i konferencjach dotyczących wiedzy na temat zmieniających się przepisów prawa oraz podnoszących umiejętności zawodowe udział wzięło 17 pracowników. Szkolenia w większości były bezpłatne, zorganizowane m.in. przez ROPS, UW, Urząd Marszałkowski, PUP, PISOP (dofinansowane ze środków UE).

REALIZACJA ZADAŃ Z ZAKRESU POMOCY SPOŁECZNEJ

W roku sprawozdawczym pomocą społeczną w postaci świadczeń pieniężnych i niepieniężnych objęto w gminie **687** osób w **282** rodzinach. Rodziny te korzystały z szeroko rozumianej pomocy społecznej tj. m.in. z pracy socjalnej, poradnictwa, załatwiania spraw w urzędach, sądach, orzecznictwie do spraw niepełnosprawności, ustalania uprawnień do rent, emerytur. Ponadto pracownicy Ośrodka przeprowadzali wywiady alimentacyjne dla innych ośrodków i wydawali opinie i informacje (po przeprowadzeniu wywiadu) dla PCPR, Policji, sądów i innych uprawnionych instytucji.

Wśród klientów Ośrodka dominują osoby mające trudności z funkcjonowaniem społecznym, u których występują problemy rodzinne, zdrowotne i prawne. Wiele rodzin szuka w Ośrodku informacji na temat możliwości skorzystania ze swoich uprawnień, możliwości formalnych rozwiązania swoich problemów, szukają także wsparcia i zrozumienia. Każda osoba zgłaszająca się do Ośrodka jest kierowana do pracownika socjalnego, który w sposób profesjonalny i zgodnie z etyką zawodową stara się pomóc w rozwiązaniu zgłaszanych problemów.

Praca socjalna jest działalnością zawodową opartą na relacji pracownika socjalnego z klientem. To klient i jego problem warunkują powstanie relacji pomocy oraz podjęcie działań naprawczych. Klienci trafiają do pracownika socjalnego w bardzo różny sposób i kierują nimi różne motywacje. Osoby, które same odczuwając swoją sytuację jako trudną, taką z którą nie mogą sobie samodzielnie poradzić, poszukują pomocy w wyspecjalizowanych placówkach, zwykle sami dowiadują się o możliwościach instytucji lub uzyskują informacje od innych osób, takich jak np. lekarze, nauczyciele, sąsiedzi, media itp. Poszukując możliwości wyjścia z trudnej sytuacji są oni otwarci na współpracę z pracownikiem socjalnym. Mają duże oczekiwania wobec niego i instytucji pomocy, jednak równocześnie mają świadomość konieczności własnego udziału w procesie zmiany swojej sytuacji. Inną grupę stanowią klienci, którzy od instytucji pomocy społecznej oczekują naprawienia ich sytuacji życiowej, traktując oferowane świadczenia, jako im należne i reprezentują postawę roszczeniową wobec pracownika socjalnego. Nie chcą współpracować z pracownikiem socjalnym oczekują pomocy i rozwiązywania ich problemów bez ich udziału. Wielu klientów pomocy społecznej nie wykazuje zainteresowania i motywacji do zmiany swojej sytuacji. Część z nich nie ma odpowiednich umiejętności do zajęcia się swoimi sprawami. Rodziny nie radzą sobie finansowo i są bezradne w sprawach gospodarstwa domowego i organizacji dnia

codziennego. Dziedziczna staje się bieda i bierna postawa wobec pracy i nauki. Sposobem na życie jest umiejętne pozyskiwanie różnorodnych świadczeń. Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej starają się zmienić te postawy i wskazywać klientom konieczność przejęcia przez nich odpowiedzialności za życie swoje i swojej rodziny. Poniżej przedstawiono kompleksowe opracowanie, które obrazuje szerokie spektrum zadań realizowanych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościanie.

WYDATKI Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kościanie w 2018 roku

Rozdział		Kwota ogółem	Dotacja			Budżet gminy
			201	Fundusz Pracy	203	
85202	DPS	681.853,43				681.853,43
85205	Przeciwdziałanie przemocy	7.778,19				7.778,19
85213	Składki zdrowotne ogółem:	92.851,57				
	1. od świadczeń pielęgnacyjnych	68.305,59	68.305,59			
	2. od zasiłków stałych	24.545,98			626,25	23.919,73
85214	Zasiłki	121.373,71				
	1. zasiłki okresowe	77.690,00			69.803,54	7.886,46
	2. schronienie,	20.233,71				20.233,71
	3. zasiłki specjalne celowe	18.640,00				18.640,00
	4. zasiłki celowe i w naturze	4.810,00				4.810,00
85216	Zasiłki stałe	286.084,52			279.408,27	6.876,25
85219	Utrzymanie ośrodka:	996.611,02			128.565	868.046,02
85230	Program - Dożywianie	181.698,54			104.342,00	77.356,54
85295	Programy- Kluby seniora	51.245,77				51.245,77
85395	Projekt „Tęcza”	47.003,04			45.563,20	1.439,84
85501	Świadczenia wychowawcze	11.006.179,80	11.006.179,80			
85502	Świadczenia rodzinne, FA	6.236.647,33	6.236.647,33			
85503	KDR	399,00	350,00			49,00
85504	AR i Dobry start razem	709.081,83	630.260,00	4.544,00	11.556,00	62.121,83
	1 „Dobry start”	657.926,19	630.260,00			27.066,19
	2. Asystent rodziny	51.155,04		4.544,00	11.556,00	35.055,64
85508	Rodziny zastępcze	41.146,17				41.146,17
OGÓLEM:		20.459.373,92	17.941.742,72	4.544,00	663.157,74	1.849.929,46

W ogólnych wydatkach Ośrodka dotacja z budżetu państwa stanowi 90,96 % , pozostałe 9,04 % to środki wydatkowane z budżetu gminy.

ZADANIA ZLECONE

1. Wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki

Wynagrodzenie za sprawowanie opieki wypłaca się opiekunowi prawnemu w wysokości ustalonej przez sąd. W 2018 roku nie wypłacano wynagrodzenia za sprawowanie opieki.

ZADANIA WŁASNE GMINY

1 Sporządzenie bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej

Pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kościanie prowadzą stały monitoring środowiskowy, na podstawie którego identyfikowano osoby i rodziny znajdujące się w sytuacjach kryzysowych, związanych z ubóstwem, bezrobociem, chorobą, niepełnosprawnością i innymi dysfunkcjami społecznymi.

Diagnozowanie problemów społecznych dotyczących mieszkańców gminy Kościan oraz analiza struktury świadczeń udzielanych przez GOPS w Kościanie, pozwoliły:

- rozpoznać obszary zagrożone kryzysem społecznym.
- wskazać przyczyny, dla których klienci Ośrodka zwracają się o pomoc socjalną,
- określić zapotrzebowanie na świadczenia socjalne.

Z danych statystycznych Gminy Kościan wynika, że na terenie gminy zameldowanych jest według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. **16.099** osób (na pobyt stały- 15.862 i na pobyt czasowy- 237) w 3.881 rodzinach (gospodarstwach domowych), co ilustruje poniższa tabela:

Rok	Liczba mieszkańców ogółem	Liczba rodzin (gospodarstw domowych)	Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	% rodzin korzystających w stosunku do ogółu rodzin
2013	15.858	3.687	446	12,1
2014	15.876	3.729	424	11,4
2015	15.988	3.772	376	9,97
2016	16.037	3.833	302	7,88
2017	16.050	3.853	281	7,29
2018	16.099	3.881	251	6,47

Jak wynika z przedstawionych danych, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościanie

w 2018 roku objął pomocą w formie świadczeń ogółem **251** rodzin, co stanowi **6,47 %** ogółu rodzin z terenu Gminy Kościan.

Jest to liczba mniejsza o 30 rodzin w stosunku do roku 2017.

Powody, w oparciu o które przyznano w 2018 r. pomoc socjalną ilustruje tabela:

Lp.	Rodzaj dysfunkcji	Liczba rodzin 2015 r.	Liczba rodzin 2016 r.	Liczba rodzin 2017r.	Liczba rodzin 2018 r.
1.	Ubóstwo	259	206	167	150
2.	Sieroctwo	1	0	1	2
3.	Bezdomność	5	7	2	4
4.	Potrzeba ochrony macierzyństwa	100	72	67	96
5.	Bezrobocie	121	85	60	57
6.	Niepełnosprawność	132	101	99	88
7.	Długotrwała Choroba	96	92	93	83
8.	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	31	20	19	26
9.	Przemoc w rodzinie	7	2	4	10
10.	Alkoholizm	14	8	4	10
11.	Narkomania	1	0	0	0
12.	Trudności w przystosowaniu społecznym po opuszczeniu zakładu karnego	2	3	4	5
13.	Zdarzenie losowe	2	1	0	0
14.	Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0
15.	Kłęsa żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0

Najczęstszym powodem przyznania pomocy obok ubóstwa była potrzeba ochrony macierzyństwa, potem niepełnosprawność i długotrwała choroba, bezrobocie. W większości przypadków podstawą do udzielenia pomocy było równocześnie kilka przesłanek.

2. Przygotowanie oceny zasobów pomocy społecznej dla Gminy Kościan

W 2018 r., zgodnie z art. 16 a ustawy o pomocy społecznej, przygotowano ocenę zasobów pomocy społecznej za 2017 r. (ocena dokonywana jest za rok poprzedni).

W oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej sporządzono ocenę, która dotyczyła w szczególności:

- osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej,
- rodzaju problemów i ich rozkładu ilościowego,
- infrastruktury, kadry, organizacji pozarządowych,
- nakładów finansowych na zadania pomocy społecznej bez względu na podmioty je realizujące i finansujące.

Na podstawie art. 16a ust. 4, ocena zasobów za rok 2017 przedłożona została Radzie Gminy Kościan na XXVI sesji w dniu 25 kwietnia 2018 r. Ocena zasobów sporządza się zawsze za rok poprzedni.

3. Przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych

Zasiłek stały jest świadczeniem przysługującym osobom całkowicie niezdolnym do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności spełniającym kryterium dochodowe - 634 zł. dla osób samotnych (od 1.10.2018 r. – 701 zł.) i 514 zł. dla osób w rodzinie (od 01.10.2018 r. 528 zł) i stanowi dochód bądź uzupełnienie dochodu tych osób do kryterium ustawowego. Kwota zasiłku nie może być niższa niż 30 zł. a wyższa niż 604 zł. miesięcznie.

Świadczenie to jest zadaniem własnym gminy, na które otrzymujemy dotację z budżetu państwa w wysokości do 100%. (art. 38 ust. 3 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie - Dz. U. z 2009 r. Nr 92, poz. 753, ze zmianami).

Wydatki poniesione na wypłatę zasiłków stałych przedstawia poniższa tabela:

Zasiłek stały				
Rok	2015	2016	2017	2018
Liczba osób, którym przyznano zasiłek w tym:	64	58	63	56
- dla osób samotnych	49	43	50	43
- dla osób w rodzinie	16	15	13	13
Liczba świadczeń ogółem	603	589	612	547
Kwota świadczeń ogółem	271.014	283.225	299.523	286.084
w tym:				
środki własne	3.014	13.225	19.523	6.676
dotacja	268.000	270.000	280.000	279.408

4. Przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych

Zasiłek okresowy adresowany jest do osób i rodzin bez dochodów lub o dochodach niższych niż ustawowe kryterium oraz zasobach pieniężnych nie wystarczających na zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych, zwłaszcza ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, brak możliwości nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. W 2018 r. Ośrodek przyznał decyzją zasiłek okresowy 93 rodzinom, przyznając 268 świadczeń, w tym z powodu:

- bezrobocia - 36 osobom,
- długotrwałej choroby - 39 osobom,
- niepełnosprawności – 12 osobom,
- możliwości nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego - 1 osobom,
- innych powodów - 26 rodzinom.

Szczegółowe wydatki poniesione na wypłatę zasiłków okresowych zilustrowano w tabeli:

Zasiłek okresowy				
Rok	2015	2016	2017	2018
Liczba rodzin, którym przyznano zasiłek	164	119	95	93
Liczba świadczeń	648	440	364	268
Koszt świadczeń ogółem	215.500	137.790	103.840	77.690
w tym:				
środki własne	17.500	12.790	7.611	7.886
dotacja	198.000	125.000	96.229	69.804

Dane przedstawione w powyższej tabeli wykazują nieznaczny spadek liczby osób korzystających ze wsparcia w formie zasiłków okresowych, co przedkłada się również na mniejsze wydatkowanie środków.

5. Udzielanie schronienie oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym

Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje poprzez przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego.

W 2018 r. pomocy w formie schronienia w schroniskach na terenie kraju udzielono 3 osobom. Są to osoby bezdomne przebywające poza granicami naszej gminy, ale posiadające ostatnie miejsce zameldowania na terenie gminy Kościan. Zgodnie z przepisami ustawy o pomocy społecznej gmina ta jest zobligowana do ponoszenia kosztów pobytu osób bezdomnych w schroniskach.

Koszt przedstawia poniższa tabela:

Schronienie				
Rok	2015	2016	2017	2018
Liczba osób, którym przyznano pomoc	5	6	2	3
Liczba świadczeń	22	25	24	36
Ogólny koszt	8.408	13.852	18.126	20.234

6. Przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, celowych specjalnych

Zasiłek celowy to świadczenie skierowane na zaspokojenie niezbędnej potrzeby życiowej, przyznany w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, koniecznych i niezbędnych drobnych remontów i napraw w mieszkaniu.

W roku 2018 przyznano zasiłek celowy **17** rodzinom, na łączną kwotę **4.810** zł.

W szczególnie trudnych i uzasadnionych sytuacjach rodzinom, którym dochód przekracza ustawowe kryterium dochodowe może być przyznany zasiłek celowy specjalny.

W 2018 r. zasiłki celowe specjalne przyznano **37** rodzinom, na łączną kwotę **18.640** zł.

Zasiłki celowe, w naturze i celowe specjalne				
ROK	2015	2016	2017	2018
Liczba rodzin	90	78	75	54
Kwota świadczeń ogółem	31.611	25.011	25.560	23.450
w tym: kwota zasiłków w ramach projektu EFS	x	x	x	x
w tym zasiłki celowe specjalne:				
Liczba rodzin	43	40	47	37
Kwota świadczeń ogółem	21.030	15.900	19.590	18.640
w tym: kwota zasiłków w ramach projektu EFS	x	x	x	x

W porównaniu do roku 2017 zmniejszyła się liczba rodzin oraz kwota wypłaconych świadczeń w formie zasiłku celowego, oraz zasiłku celowego specjalnego. Na wypłacenie mniejszej liczby zasiłków celowych w pewnym sensie wpływ miała realizacja ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (500+) oraz realizacja programu rządowego „Dobry start” (300+).

7. Przyznanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego

Zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego to świadczenie, które może być przyznane osobie albo rodzinie, które poniosły starty w wyniku zdarzenia losowego. W takim przypadku zasiłek może być przyznany niezależnie od dochodu i może nie podlegać zwrotowi. W roku sprawozdawczym nie było potrzeby wypłaty takiego zasiłku.

8. Pokrycie wydatków związanych ze sprawieniem pogrzebu

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy sprawienie pogrzebu osobom samotnym, bezdomnym nie mającym prawa do zasiłku pogrzebowego z innych źródeł.

W roku sprawozdawczym Ośrodek nie poniósł kosztów związanych ze sprawieniem pogrzebu, gdyż nie było takiej potrzeby.

9. Organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania

Realizując zadania określone w art. 36 ustawy o pomocy społecznej Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościanie organizował i świadczył usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób starszych, chorych i niepełnosprawnych. Usługi te, mające charakter pielęgnacyjno – higieniczny, świadczone na wniosek zainteresowanego, w oparciu o zalecenia lekarskie.

Pomoc w postaci usług opiekuńczych przyznawana jest decyzją, w której określona jest dzienna liczba godzin oraz procent odpłatności, jaką zgodnie z Uchwałą Rady Gminy Kościan osoba chora bądź niepełnosprawna zobowiązana jest wpłacać na konto Urzędu Gminy. W 2018 roku wpływy z tego tytułu stanowiły kwotę **42.344,52 zł**.

Pomoc ta realizowana była przez Spółdzielnię Socjalną „ATU” na podstawie Umowy o realizację zadania publicznego nr KO/524/D/1/2017 pt. Świadczenie usług opiekuńczych na rzecz osób z terenu Gminy Kościan, zawartej w dniu 28 grudnia 2017 r. między Gminą Kościan a Spółdzielnią Socjalną „ATU” z siedzibą w Czempiniu. Umowa zawarta została po rozstrzygnięciu otwartego konkursu ofert na wykonywanie w 2018 r. przez organizacje prowadzące działalność pożytku publicznego zadań publicznych będących realizacją zadań samorządu gminnego w zakresie pomocy społecznej, w formie usług opiekuńczych na rzecz osób z terenu Gminy Kościan.

Dane dot. usług zebrano w poniższej tabeli:

Lp.	Usługi opiekuńcze				
	Rok	2015	2016	2017	2018
1.	Liczba osób którym przyznano pomoc	19	18	26	19
2.	Koszt świadczeń	88.598	113.822	199.326	138.159
3.	Liczba godzin	7.699	8.319	11.430	6.579
4.	Koszt 1 godziny usługi w zł. (do odpłatności, obliczony wg poniesionych kosztów w roku poprzednim))	11,98	12,32	13,68	17,44
5.	Wpływy z tytułu odpłatności	21.769	31.405	48.719	42.345

Analizując dane zawarte w tabeli stwierdzić należy, że w porównaniu do roku 2017 znacznie zmniejszyła się liczba osób wymagających usług opiekuńczych, co przyczyniło się również do zmniejszenia kosztów realizacji tego zadania.

10. Kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu

Zgodnie z art. 54 ustawy o pomocy społecznej, do domu pomocy społecznej kieruje się osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, nie mogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych.

Opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej ponoszą:

- mieszkaniec domu – nie mniej niż 70% swojego dochodu,
- małżonek, zstępni przed wstępnymi – jeżeli ich dochód na osobę jest wyższy 300% kryterium dochodowego, jednak kwota dochodu pozostająca po uiszczeniu opłaty nie może być niższa niż 300% tego kryterium,
- gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej – w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania w domu pomocy społecznej a opłatami wnoszonymi przez osoby w.w.

W 2018 roku skierowano na podstawie decyzji do domu pomocy społecznej **7** osób. W trakcie roku zmarło 8 mieszkańców domu, za które Ośrodek ponosił odpłatność.

Na dzień 31 grudnia 2018 r. w domach pomocy społecznej przebywało 20 osób.

Na terenie powiatu kościańskiego mamy tylko 2 domy pomocy społecznej, dlatego była konieczność umieszczenia osób w innych domach na terenie całego kraju. I tak nasi mieszkańcy zostali umieszczeniu oprócz Domu Pomocy Społecznej w Mościskach i Jarogniewicach w innych domach poza powiatem kościańskim, są to domy pomocy społecznej w miejscowościach: Chumiętki, Rogowo, Wolsztyn, Poznań, Nowy Sącz, Pakówka, Jaromino, Psarskie, Śrem, Zarzewie, Anielin.

Aktualną sytuację dotyczącą odpłatności gminy za pobyt w domu pomocy społecznej osób tam przebywających przedstawiono w poniższej tabeli:

Lp.	Odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej				
	Rok	2015	2016	2017	2018
1.	Liczba osób, za które gmina ponosiła odpłatność	19	25	22	27
2.	Liczba świadczeń	202	224	244	264
3.	Odpłatność gminy	519.127	608.633	658.842	681.853
4.	Wpływy na konto Gminy z tytułu odpłatności rodziny	11.118	22.105	36.618	19.067

Oplaty wnoszone w 2018 r. przez Ośrodek za jedną osobę wynosiły średnio 2.582,78 zł. miesięcznie.

11. Zapewnienie posiłku oraz dożywianie dzieci

Dożywianie dzieci w szkołach i przedszkolach realizowane było w oparciu o Program wieloletni „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020. Program ten zakłada objęcie pomocą osób, które z uwagi na trudną sytuację życiową i materialną narażone są na doświadczanie głodu. Szczególną uwagą objęto dzieci, osoby samotne chore i niepełnosprawne. Realizacja tego zadania prowadzona była zgodnie z Umową nr 73/2018 z dnia 9 marca 2018 r. zawartą pomiędzy Wojewodą Wielkopolskim a Gminą Kościan oraz

późniejszych Aneksów w sprawie realizacji wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014-2020.

Pomoc realizowana była w 8 szkołach i 5 przedszkolach w formie posiłków dla dzieci oraz w postaci zasiłków celowych przyznanych rodzinie w formie świadczenia pieniężnego na zakup żywności. Pomoc udzielana była również dzieciom uczęszczającym do szkół na terenie miasta Kościana.

Pomoc przysługiwała rodzinom, jeżeli dochód nie przekraczał 150 % kryterium określonego w ustawie o pomocy społecznej.

Pomoc państwa w zakresie dożywiania				
Rok	2015	2016	2017	2018
Liczba korzystających osób	781	570	476	413
w tym:				
- w formie posiłków	317	258	221	178
-w formie zasiłku celowego na żywność	658	468	369	322
Koszt programu ogółem	239.757	201.794	201.516	181.718
środki własne	107.457	84.794	81.516	77.376
dotacja	132.300	117.000	120.000	104.342

W 2018 roku Gmina Kościan otrzymała dotację na realizację powyższego zadania w kwocie 104.342 zł., co stanowi 57.4 % całości zadania, pozostałe środki pochodziły z budżetu gminy (42,6 %).

Z programu skorzystało 413 osób, w tym 178 dzieci w formie posiłków w szkołach.

12. Opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne

Składki na ubezpieczenie zdrowotne przysługują osobom pobierającym zasiłek stały, które nie są objęte ubezpieczeniem zdrowotnym z innego tytułu. Składki te odprowadzane były

wysokości 9 % od wysokości pobieranego świadczenia w okresach miesięcznych. Opłacanie składek zdrowotnych od zasiłków stałych jest zadaniem własnym gminy, dofinansowywanym ze środków budżetu centralnego do 100%. (art. 38 ust. 3 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie - Dz. U. z 2009 r. Nr 92, poz. 753, ze zmianami).

W 2018 roku ośrodek opłacał składki za 50 osób (osoby pobierające zasiłek stały).

W tabeli poniżej przedstawiono dane dot. opłacanych składek zdrowotnych:

Rok	2015	2016	2017	2018
Liczba świadczeniobiorców, za których opłacana jest składka zdrowotna	55	50	54	50
Liczba składek	520	507	538	515
Koszt składek ogółem	22.748	23.621	25.382	24.546
W tym:				
środki własne	348	1.621	1.482	23.920
dotacja	22.400	22.000	23.900	626

13. Prawo do świadczeń opieki zdrowotnej

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych do zadań zleconych gminy należy wydawanie decyzji (potwierdzających prawo do świadczeń opieki zdrowotnej), w sprawach świadczeniobiorców innych niż ubezpieczeni, spełniających kryterium dochodowe. Dyrektor Ośrodka z upoważnienia Wójta Gminy Kościan, na podstawie przeprowadzonych przez pracowników socjalnych wywiadów środowiskowych wydał w roku sprawozdawczym 7 osobom decyzje potwierdzające prawo do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych przez okres 90 dni oraz wydano 1 decyzję odmowną.

14. Praca socjalna i prowadzenie diagnostyki rodzin i środowiska

14.1. Praca socjalna to działalność mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Jest to działalność niematerialna sprowadzająca się między innymi do poradnictwa prawnego, psychologiczno-pedagogicznego i socjalnego. Świadczona jest również pomoc w załatwianiu spraw urzędowych i innych ważnych spraw bytowych oraz utrzymywaniu kontaktów z otoczeniem. Narzędziem do realizacji tego zadania jest kontrakt socjalny czyli pisemna umowa zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc, określająca uprawnienia i zobowiązania stron umowy w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny.

Lp.	Wyszczególnienie	Ilość spraw 2015	Ilość spraw 2016	Ilość spraw 2017	Ilość spraw 2018
1.	Wyłącznie praca socjalna ogółem	114	74	89	132
2.	Interwencja kryzysowa, poradnictwo	295	321	335	306
	w tym:				
	-umieszczenie dziecka w pogotowiu Opiekuńczym, rodzinie zastępczej	0	0	0	1
	- wystąpienie do Sądu Rodzinnego o ustanowienie kurateli nad rodziną	7	7	4	7
	- kierowanie osób do domów pomocy Społecznej	6	8	5	10
	- pomoc osobom zagrożonym, w umieszczeniu ich w Wojewódzkim Szpitalu Neuropsychiatrycznym, w Szpitalu Miejskim i Zakładzie Opiekuńczo-Lecznicznym	14	21	5	15
	- pomoc osobom niepełnosprawnym w zaopatrzeniu się w sprzęt rehabilitacyjny	8	3	1	3
	- organizowanie usług opiekuńczych	19	21	23	21
	- mobilizowanie osób uzależnionych do leczenia	78	44	44	59
	- współpraca z psychologiem	4	4	3	3
	- pomoc w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych	65	77	54	88
	- współpraca z pedagogiem szkolnym. Wychowawcą	52	9	26	39
	- praca w grupach roboczych	110	95	76	71
	- inne (Policja, ZOZ, Kurator, PCPR, OIK)	39	32	94	96

14.2. Realizując zadania w zakresie **diagnozowania rodzin i środowisk** podejmowano następujące zadania:

- dokonywano analiz i ocen zjawisk, które powodują zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej. Badania te przeprowadzano w formie wywiadów środowiskowych, stanowiących podstawę do podjęcia decyzji o przyznaniu bądź odmowie świadczeń.

Sytuacja w tym zakresie przedstawia się następująco:

Lp.	Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018
1.	Ilość przyjętych wniosków	912	1004	882	543
2.	Ilość przeprowadzonych wywiadów środowiskowych i aktualizacyjnych	910	959	683	667
3.	Liczba przeprowadzonych wywiadów alimentacyjnych	60	42	19	31
4.	Liczba przeprowadzonych wywiadów dla kandydatów na rodzinę zastępczą	2	0	3	0
5.	Liczba sporządzonych na wniosek Wójta Gminy informacji o sytuacji materialno- bytowej rodzin	25	15	9	3
6.	Liczba przeprowadzonych wywiadów o umieszczenie w Środowiskowym Domu Samopomocy lub w Ośrodku Wsparcia	19	8	27	27
7.	Liczba wydanych decyzji	1.396	1.087	941	776
	- przyznające świadczenia	1.330	1.049	923	736
	- odmowne	34	38	18	15
	- inne (zmieniające, uchylające, wstrzymujące)	32	0	0	25

15. Podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznanych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych

15.1. Pomoc udzielana Klubom Seniora

Klub Seniora jest formą wsparcia dla osób samotnych, starszych, o zmniejszonej sprawności psychofizycznej. Działalność Klubów prowadzona jest w oparciu o składki członkowskie oraz dofinansowanie z budżetu gminy. Na terenie gminy Kościan swą działalność prowadziło 13 Klubów Seniora: Nowy Lubosz, Racot, Darnowo, Łagiewniki, Stare Oborzyska, Kiełczewo, Widziszewo, Stary Lubosz, Wyskoć, Turew, Kurza Góra, Kokorzyn oraz najmłodszy klub utworzony w roku 2015 w Choryni.

Pomoc udzielana Klubom Seniora:

Lp.	Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018
1.	Liczba Klubów Seniora	13	13	13	13
2.	Wydatkowane środki	35.902	36.551	39.808	51.246

Pomoc ta przeznaczona została na upominki dla najstarszych mieszkańców gminy (90 lat i 95 i więcej lat), na spotkania wigilijne i paczki dla wszystkich członków klubów z okazji Świąt Bożego Narodzenia oraz na realizację programu „Jesień życia- radość bycia”, w ramach którego zorganizowano m.in. Igrzyska Trzeciego Wieku w miesiącu listopadzie 2018 r.

15.2 Realizacja programu „Jesień Życia- radość bycia”, adresowanego do seniorów gminy Kościan

Głównym celem programu realizowanego przez GOPS w Kościanie była aktywizacja i integracja Seniorów w Gminie Kościan.

Cele szczegółowe to m.in zwiększenie udziału osób starszych w życiu społecznym, promowanie działań profilaktycznych i prozdrowotnych, zagospodarowanie czasu wolnego, przeciwdziałanie izolacji społecznej, ograniczenie przejawów dyskryminacji osób starszych. . Program adresowany był do członków 13 Klubów Seniora działających na terenie Gminy Kościan.

Seniorzy mieli wpływ na charakter programu i organizowanie zajęć poprzez wskazywanie potrzeb, preferowanych prelekcji tematycznych oraz częstotliwości zajęć.

Najważniejszym elementem programu były działania skierowane bezpośrednio do Seniorów. W ramach aktywnej integracji zrealizowano działania edukacyjne, profilaktyczne, artystyczne i integracyjne zmierzające do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych.

W ramach programu zrealizowano następujące działania:

◆ **53 warsztaty artystyczne z cyklu „Twórczy Senior”** mające na celu integrację seniorów, poszerzenie plastycznych zainteresowań oraz zdolności manualnych. Zakres warsztatów obejmował m.in. zdobienie przedmiotów codziennego użytku techniką decoupage, w tym decoupage z postarzaniem na drewnie, decoupage na szkłe, decoupage na wosku oraz decoupage na styropianie. tworzenie dekoracji wiosennych: tulipanów z materiału, wielkanocnych pisanek, ozdobnych kur i kogutów z tkaniny, kwiatów z satynowych wstążek, jak również kartek okolicznościowych metodą scrapbookingu oraz dekoracji bożonarodzeniowych: bombek, bałwanków, skrzatów oraz wieńcy na stół i drzwi. Zajęcia prowadzone były przez pracownika socjalnego Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kościanie. Część materiałów potrzebnych do zajęć finansowana była w ramach Programu, pozostałe materiały na potrzeby zajęć zostały zakupione przez uczestniczki z własnych środków. Częstotliwość oraz tematyka wszystkich zajęć dostosowywana była do zgłaszanych potrzeb. Warsztaty odbywały się w Klubie Seniora „Złota Jesień” w Racocie oraz w Klubie Seniora „Złoty Kłós” w Choryni i prowadzone były w blokach dwu- lub trzygodzinnych a niekiedy dłuższych. W Choryni oprócz Seniorów w zajęciach uczestniczyły także osoby zaprzyjaźnione z Klubem. W warsztatach wzięło udział 566 osób.

◆ **3 prelekcje z cyklu „Bezpieczny Senior”** obejmujące tematykę bezpieczeństwa osób starszych prowadzone przez funkcjonariuszy Komendy Powiatowej Policji w Kościanie. Prelekcje wygłoszone zostały w Klubie Seniora „Złota Jesień” w Racocie, Klubie Seniora „Złoty Kłós” w Choryni” oraz Klubie Seniora „Bursztyn” w Starym Luboszu. W spotkaniach uczestniczyło łącznie 89 osób.

◆ **wyjazd na targi senioralne „VIVA SENIORZY! Aktywność, Zdrowie, Profilaktyka” do Poznania** w dniu 19 października 2018 r. Udział w Targach umożliwił poznanie ofert firm prezentujących sprzęt rehabilitacyjny, ortopedyczny, produkty zdrowotne, medycynę naturalną, środki pielęgnacyjne i zdrową żywność a także gabinetów odnowy biologicznej, biur podróży, uzdrowisk, hoteli i pensjonatów, klubów seniora i organizacji działających na rzecz osób starszych. Targom towarzyszyły liczne wykłady, spotkania o charakterze

rozwojowo – szkoleniowym oraz wydarzenia artystyczne. Główną atrakcją kulturalną był koncert Teresy Werner. W wyjeździe uczestniczyło 76 Seniorów, 5 pań z Koła Gospodyń Wiejskich w Łągiewnikach oraz 2 pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kościanie.

♦ **VI Igrzyska Trzeciego Wieku**, które odbyły się 17 listopada 2018 r. w hali sportowej w Racocie. Celem imprezy była integracja środowiska osób starszych poprzez wspólny udział w grach i konkurencjach sportowych. Impreza miała także wymiar integracji międzypokoleniowej ponieważ w obsłudze konkurencji i zabaw sportowych pomagała młodzież.

W Igrzyskach uczestniczyło ponad 300 osób, w tym 205 Seniorów z gminy Kościan. Przeprowadzono konkurencje sportowe, w których można było wziąć udział indywidualnie oraz drużynowo. Igrzyska zorganizowane zostały przez SKS „Jantar” oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościanie.

♦ **spotkania bożonarodzeniowe w Klubach Seniora** - celem tych uroczystości było kultywowanie tradycji obchodów Świąt Bożego Narodzenia. W ramach tej formy wszystkie kluby otrzymały wsparcie finansowe z przeznaczeniem na przygotowanie spotkania bądź paczki świąteczne dla wszystkich członków. Spotkania te sprzyjały integracji wewnątrzpokoleniowej. Tą formą objęci zostali wszyscy członkowie Klubów Seniora tj. 569 osób.

♦ **spotkania z 29 najstarszymi mieszkańcami Gminy Kościan** – odwiedziny Jubilatów, którzy ukończyli 90 lat i więcej, połączone ze składaniem życzeń oraz przekazaniem drobnych upominków. Życzenia świąteczne wraz z upominkami trafiły do 29 Jubilatów, w tym osiemnastu 90-latków (13 pań oraz 5 panów) oraz jedenastu 95-latków i więcej (8 pań i 3 panów).

Ponadto w ramach programu:

♦ zorganizowano dowóz na spotkanie integracyjne plenerowe z okazji 100-lecia Wybuchu Powstania Wielkopolskiego i Odzyskania Niepodległości organizowane 15.09.2018 r. w Gryżynie przy ruinach Kościoła św. Marcina – uczestniczyło 45 Seniorów.

15.3. Projekt „Koperta życia”

Gmina Kościan, z myślą o osobach starszych, chorych i mieszkających samotnie, rozpoczęła akcję społeczną pn. "Koperta Życia". Koperta może uratować życie każdemu, kto w chwili przyjazdu karetki nie jest w stanie samodzielnie podać informacji o swoim stanie zdrowia czy

zażywanych lekach. Projekt "Koperta Życia" adresowany jest głównie do osób starszych, niepełnosprawnych, samotnych i chorych, które z uwagi na swój stan zdrowia mogą wymagać interwencji służb ratunkowych w sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia. Po "Kopertę Życia" mogą się również zgłaszać opiekunowie osób zależnych. Głównym celem projektu jest przygotowanie "Koperty Życia" zawierającej Kartę Informacyjną dotyczącą najważniejszych informacji o stanie zdrowia, przyjmowanych lekach, alergiach, kontaktach do najbliższych, danych osobowych, w tym nr PESEL oraz grupa krwi. Część medyczna dotycząca przebytych chorób, uczuleń i zażywanych leków wymaga poświadczenia lekarskiego. Wypełnioną Kartę należy włożyć do koperty i umieścić w lodówce, a jej drzwi oznaczyć specjalną nakleję. W kopercie można umieścić również inne, istotne dla zdrowia i życia informacje, np. kartę informacyjną z ostatniego pobytu w szpitalu. Informacje zawarte w Karcie Informacyjnej powinny być aktualizowane na bieżąco, po każdej zaistniałej zmianie dotyczącej jej treści. "Koperta Życia" jest bezpłatna.

Program pozwolił na zwiększenie aktywności i integrację Seniorów w Gminie Kościan. Rezultaty programu to m.in.: bezpośrednie dotarcie do Seniorów oraz rozszerzenie oferty działań na ich rzecz, integracja wewnątrz- i międzypokoleniowa, propagowanie idei aktywnej starości, ożywienie aktywności społecznej Seniorów w środowisku lokalnym poprzez utworzenie nowych inicjatyw, zmniejszenie poczucia osamotnienia i marginalizacji.

Program finansowany był ze środków własnych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kościanie. W okresie I - XII.2018 r. na całość programu wydanych zostało 51.245,77 zł.

16. Realizacja innych zadań:

16.1. Pomoc w postaci drewna opałowego

W ramach prowadzonej współpracy z Urzędem Gminy udzielano również mieszkańcom naszej gminy pomocy w postaci drewna opałowego, uzyskanego z mienia gminnego.

Z pomocy tej skorzystały **52** rodziny.

16.2. Pomoc w postaci odzieży używanej i sprzętu gospodarstwa domowego

W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Kościanie prowadzono wielostronne działania, które przyczyniły się do pozyskania różnych rzeczy i sprzętów m.in. odzieży, artykułów pierwszej potrzeby oraz innych środków niezbędnych do życia klientom Ośrodka.

W ramach tych działań przyjmowano używaną, niezniszczoną odzież, sprzęt gospodarstwa domowego, meble, sprzęt rtv.

W wyniku tych działań klienci naszego ośrodka, znajdujący się w szczególnie trudnych warunkach materialnych i życiowych otrzymywali niezbędną pomoc rzeczową, która łagodziła skutki trudnych warunków mieszkaniowych i ubóstwa.

16.3. Kierowanie dzieci ubogich na wypoczynek letni

W 2018 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościanie skierował 9 dzieci z rodzin o niskich dochodach, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na bezpłatne kolonie letnie zorganizowane w miejscowości Sieraków w terminie od 09.08.2018 r. do 22.08.2018 r. przez Kuratorium Oświaty w Poznaniu.

16.4. Realizacja projektu EFS

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościanie w roku 2018 uczestniczył w realizacji projektu partnerskiego „**Tęcza**” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Oś Priorytetowa 7: *Włączenie społeczne*, Działanie 7.2. *Usługi społeczne i zdrowotne*, Poddziałanie 7.2.1. *Usługi społeczne - projekty pozakonkursowe realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne* w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 realizowanego w partnerstwie.

Umowa o dofinansowanie projektu „**Tęcza**” zawarta została 14 grudnia 2016 r. a realizacja projektu obejmowała okres od 01.09.2016 r. do 31.08.2018 r.

Partnerem wiodącym projektu był Powiat Kościański (Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kościanie). Podmioty zaangażowane w realizację projektu: Gmina Miejska Kościan (Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościanie), Gmina Kościan (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościanie), Gmina Śmigiel (Ośrodek Pomocy Społecznej w Śmiglu), KOSS Kościańska Operatywna Spółdzielnia Socjalna.

Przedmiotem projektu była realizacja działań z zakresu wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz z zakresu dostępu do usług opiekuńczych i asystenckich dla osób niepełnosprawnych.

Odbiorcami działań projektowych w roku 2018 było 8 rodzin (27 osób), z czego 2 rodziny (4 osoby) kontynuowały udział z 2016 roku, 5 rodzin (21 osób) kontynuowało udział z 2017 roku, natomiast 1 rodzina (2 osoby) przystąpiła do projektu w 2018 roku.

Łącznie wsparciem w ramach projektu w okresie od 01.09.2016 r. do 31.08.2018 r. objęto 13 rodzin (46 osób: 22 os. dorosłe oraz 24 dzieci):

- w roku 2016: 7 rodzin (23 osoby),
- w roku 2017: 12 rodzin (44 osoby), w tym 5 rodzin (21 osób) przystępujących do projektu w 2017 roku oraz 7 rodzin (23 osoby) kontynuujących udział w projekcie od 2016 roku,
- w roku 2018: 8 rodzin (27 osób), w tym 1 rodzina (2 osoby) przystępująca do projektu w 2018 roku oraz 5 rodzin (21 osób) kontynuujących udział od 2017 roku i 2 rodziny (4 osoby) kontynuujące udział od 2016 roku

W ramach projektu na rzecz uczestniczących w nim osób w roku 2018 zrealizowano następujące działania:

a) wsparcie specjalistyczne rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym:

- **warsztaty psychologiczne wyjazdowe dla rodziców i dzieci** - w dniach od 13 do 15 kwietnia 2018 r. uczestnicy projektu „Tęcza” (8 osób dorosłych oraz 13 dzieci) wzięli udział w warsztatach psychologicznych wyjazdowych. Dwudziestujeden uczestników (10 K i 11 M) wraz z opiekunami uczestniczyło w warsztatach wyjazdowych, które odbywały się w Pałacu w Będlewie Ośrodek Konferencyjny IM PAN Będlewo ul. Parkowa 1, 62-060 Stęszew. Celem warsztatów wyjazdowych było kształtowanie i wzmacnianie prawidłowych relacji pomiędzy dzieckiem a rodzicem. Warsztaty dla dorosłych prowadzone przez panią psycholog w wymiarze 20 godz. obejmowały m.in. tematykę: roli rodzica w życiu dziecka, komunikacji interpersonalnej w relacji z dzieckiem zdrowym i niepełnosprawnym, kształtowanie u dziecka poczucia własnej wartości, rozwój psychoseksualny, radzenie sobie ze stresem. W czasie gdy rodzice brali udział w zajęciach, młodsze dzieci miały zapewnioną opiekę i zajęcia psychologiczno - rozwojowe (20 godzin.), starsze dzieci uczestniczyły w prowadzonych przez panią pedagog warsztatach z zakresu skutecznej komunikacji, relacji w rodzinie oraz sposobów wyrażania uczuć (20 godzin), natomiast dziecko w wieku 27 m-cy pozostawało pod opieką opiekunki (20 h). Część zajęć obejmująca gry i zabawy psychologiczne adresowana była zarówno dla dorosłych, jak i młodszych uczestników (4 godziny). Na zakończenie każdy z dorosłych uczestników otrzymał zaświadczenie

o ukończeniu warsztatów, natomiast dzieci otrzymały dyplomy. Realizacja warsztatów zlecona została firmie szkoleniowej

b) wsparcie specjalistyczne dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym:

- **warsztaty „Profilaktyka zagrożeń”** - w dniach 3 i 4 marca 2018 r. zorganizowane zostały warsztaty "Profilaktyka zagrożeń" dla dzieci i młodzieży w wymiarze 8 godzin (2 spotkania x 4 godz. lekcyjne). W warsztatach uczestniczyła 12-osobowa grupa dzieci i młodzieży. Zajęcia miały na celu podniesienie poziomu zdolności dostrzegania zagrożeń społecznych oraz wynikających z nieumiejętnego korzystania z Internetu i innych mediów. Zakres tematyczny zajęć: zagrożenia społeczne, mechanizm zagrożeń, asertywność, poszukiwanie pomocy. Wszyscy uczestnicy otrzymali materiały szkoleniowe oraz każdego dnia zajęć mieli zapewniony poczęstunek. Z uwagi na wiek i stan emocjonalny dzieci w zajęciach możliwy był udział rodzica. Na zakończenie każdy z uczestników otrzymał Dyplom uczestnictwa w warsztatach "Profilaktyka zagrożeń".

c) poradnictwo indywidualne:

- **poradnictwo psychologiczne** - w okresie od 01.01.2018 r. do 30.06.2018 r. realizowane było poradnictwo specjalistyczne w formie indywidualnej pomocy psychologicznej skierowanej do uczestników projektu, którzy w zależności od potrzeb, mieli możliwość skorzystania z indywidualnych spotkań z psychologiem. Celem tej formy jest zapewnienie specjalistycznego wsparcia, diagnoza problemów i terapia w środowisku rodzinnym. Wsparcie odbywało się w miejscu zamieszkania uczestników projektu. W okresie od stycznia do czerwca 2018 r. zrealizowano wsparcie psychologiczne w wymiarze 72 godzin.

- **poradnictwo prawne** – w okresie od 01.01.2018 r. do 30.06.2018 r. realizowane było poradnictwo specjalistyczne w formie indywidualnych porad prawnych skierowanych do dorosłych uczestników projektu. Indywidualna pomoc dla rodzin i osób z problemami opiekuńczo - wychowawczymi realizowana była poprzez dyżury adwokata. Podstawowym celem realizacji poradnictwa było uzyskanie przez osobę zwracającą się po pomoc wsparcia w zależności od indywidualnej sytuacji problemowej, w jakiej się znajduje. Poradnictwo prawne realizowane było w siedzibie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kościanie. W okresie od stycznia do czerwca 2018 r. zrealizowano 6 dyżurów w wymiarze 12 godzin łącznie.

d) wsparcie specjalistyczne osób niepełnosprawnych:

- **rehabilitacja społeczna poprzez zatrudnienie asystenta osoby niepełnosprawnej** - świadczenie usług asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej dla trzech osób niepełnosprawnych. Z uwagi na śmierć jednej z uczestniczek do projektu rekrutowano kolejną osobę niepełnosprawną, która objęta została w/w wsparciem. Zakres zadań m.in.: wykonywanie lub pomaganie wykonać osobie niepełnosprawnej takie czynności, które ta osoba by wykonała będąc osobą sprawną zastępując mu jego dysfunkcje, zachęcanie do aktywności, doradzanie, wsparcie psychiczne i emocjonalne, pomoc w nawiązywaniu nowych relacji społecznych. Usługa realizowana była w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej na terenie Gminy Kościan. W okresie od stycznia do czerwca 2018 r. zrealizowano wsparcie w łącznym wymiarze 360 godzin.

- **rehabilitacja zdrowotna poprzez zatrudnienie fizjoterapeuty** - świadczenie usług fizjoterapeuty/masażysty skierowanych do 4 osób niepełnosprawnych: 2 osoby dorosłe ze znacznym stopniem niepełnosprawności objęte wsparciem asystenta osobistego oraz 2 dzieci niepełnosprawnych. Zakres zadań m.in.: opieka rehabilitacyjna nad osobami niepełnosprawnymi, prowadzenie rehabilitacji indywidualnej dostosowanej do schorzenia, wykonywanie zabiegów z zakresu masażu, edukacja rodziny osoby niepełnosprawnej w zakresie rehabilitacji ruchowej. Usługa realizowana była w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych na terenie Gminy Kościan. W okresie od stycznia do czerwca 2018 r. zrealizowano wsparcie adresowane do 4 osób w łącznym wymiarze 36 godzin

e) praca socjalna prowadzona ze wszystkimi uczestnikami projektu na każdym etapie – z każdym uczestnikiem projektu zawarty został kontrakt socjalny określający działania podejmowane przez pracownika socjalnego jak i osobę biorącą udział w projekcie zmierzające do poprawy jej sytuacji życiowej.

Obok wymienionych zadań przez cały czas trwania projektu realizowane było Zarządzanie projektem obejmujące m.in. promocję, obsługę merytoryczną i finansową oraz monitoring działań i rezultatów.

Całkowita wartość projektu wynosi 1 839 490,74 zł, w tym: kwota dofinansowania to 1 747 516,20 zł, wkład własny to 91 974,54 zł.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w roku 2018 w ramach otrzymanego dofinansowania poniósł koszty w wysokości 45 923,04 zł.

Łącznie w okresie od 01.09.2016 r. do 31.08.2018 r. w ramach projektu „Tęcza” poniesiono koszty w wysokości 141 055,96, w tym dofinansowanie w wysokości 140.105,96 zł

(14 300,92 zł w roku 2016, 79 882,00 zł w roku 2017, 45 923,04 zł w roku 2018) oraz wkład własny w wysokości 950,00 zł (poniesiony w roku 2017).

17. Formy współpracy z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii

Współpraca z innymi specjalistami dotyczyła m.in. wniosków do Sądu Rodzinnego o ustanowienie kurateli nad rodziną, czuwanie nad realizacją obowiązku szkolnego, otoczenia opieką dzieci i młodzieży z problemami wychowawczymi, interwencji w przypadku podejrzenia lub stwierdzenia przemocy w rodzinie:

- współpraca z kuratorami sądowymi i społecznymi,
- współpraca ze szkołami (głównie z pedagogami i wychowawcami),
- współpraca z Policją (wspólne przeprowadzanie wywiadów środowiskowych w środowiskach zagrożonych patologią),
- ścisła współpraca z Gminną Komisją Rozwiązywania i Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym, w ramach której m.in. kontaktowano środowiska zagrożone problemem z punktem konsultacyjnym dla osób i rodzin z problemem alkoholowym oraz poradnią odwykową i uzgadniano formy pomocy rodzinom dotkniętym chorobą alkoholową,
- współpraca z Zespołem Interdyscyplinarnym oraz udział w grupach roboczych (realizacja Niebieskich Kart).

18. Współpraca z urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i szkoleniach

Ośrodek prowadzi stałą współpracę z Urzędem Pracy w zakresie ofert pracy, proponowanych szkoleń, o których pracownicy socjalni informują klientów pomocy społecznej.

Od roku 2013 zostało podpisane porozumienie z PUP w Kościanie w sprawie wymiany danych osobowych za pomocą Samorządowej Elektronicznej Platformy Informacyjnej.

Porozumienie to pozwala na stałą kontrolę aktywności osób bezrobotnych, ubiegających się o pomoc społeczną.

W roku 2018 została podpisana również umowa o zorganizowanie stażu dla jednej osoby na okres 6 miesięcy.

19. Zespół Interdyscyplinarny

W gminie Kościan obecny Zespół Interdyscyplinarny został powołany Zarządzeniem Nr 4/18 Wójta Gminy Kościan z dnia 15 stycznia 2018 r. w sprawie: powołania zespołu interdyscyplinarnego. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny.

Główne cele Zespołu to:

- Pomoc osobom i rodzinom w przezwyciężeniu ich problemów związanych z występowaniem przemocy w rodzinie,
- Efektywne podejmowanie działań pomocowych i interwencyjnych w momencie zaistniałego problemu
- Współdziałanie z innymi podmiotami przy rozwiązywaniu problemu i przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- Rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym w sytuacji wystąpienia przemocy.

Zadaniem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kościanie jest zapewnienie obsługi organizacyjno-technicznej Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W roku 2018 do Zespołu wpłynęło **68** Niebieskich Kart (58 zostało sporządzonych przez Policję, 5 przez GOPS, 3 przez placówki oświatowe i 2 przez służbę zdrowia). Karty sporządzono w **51** rodzinach. Powołano **67** grup roboczych, które odbyły łącznie 114 spotkań z ofiarami i sprawcami. W roku 2018 kontynuowano **14** Niebieskich Kart z poprzedniego roku.

Interwencje kryzysowe- procedura „Niebieska Karta” :

Wyszczególnienie	Ilość w 2016 r.	Ilość w 2016 r.	Ilość w 2016 r.
Założone „Niebieskie Karty”	55	52	68
Liczba rodzin w których założono „NK”	43	45	51

Z danych przedstawionych w powyższej tabeli wynika, że w roku 2018 znacznie wzrosła w porównaniu do lat poprzednich, liczba założonych „Niebieskich Kart” oraz liczba rodzin dotkniętych przemocą.

Po przeanalizowaniu wszystkich Niebieskich Kart stwierdzono, że najczęściej do przemocy dochodzi w małżeństwie. Osobami pokrzywdzonymi są w większości kobiety, natomiast sprawcą przemocy domowej jest głównie mężczyzna. Problem przemocy domowej występuje często wspólnie z innymi problemami tj. uzależnieniem, problemami finansowymi czy rodzinnymi. Dominującą formą przemocy jest przemoc psychiczna, choć występuje również przemoc fizyczna (uderzanie, popychanie, kopanie).

Zespół Interdyscyplinarny odbył 4 posiedzenia.

W ramach edukacji środowiska lokalnego na temat zjawiska przemocy w rodzinie zakupiono materiały informacyjne: ulotki, broszury, plakaty, materiały audio przekazane do szkół.

W celu zwiększenia kompetencji zawodowych pracowników służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie zorganizowano dla nich interdyscyplinarne szkolenie.

Szczegółowe sprawozdanie z pracy Zespołu zawiera załącznik nr 1 do niniejszego sprawozdania.

20.2. Piecza zastępcza

Do zadań własnych gminy w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej należy też współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W przypadku umieszczenia dziecka w jednej z ww form gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki na opiekę i wychowanie dziecka, w wysokości:

- 1) 10% poniesionych wydatków na opiekę i wychowanie – w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej
- 2) 30% poniesionych wydatków na opiekę i wychowanie – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej
- 3) 50% poniesionych wydatków na opiekę i wychowanie – w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej

Pozostałe wydatki na opiekę i wychowanie dziecka ponosi powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej.

W roku 2018 Gmina Kościan dofinansowała wydatki na opiekę i wychowanie 11 dzieci, które zostały umieszczone zgodnie z postanowieniem Sądu Rodzinnego w rodzinach zastępczych:

- 1) 6 dzieci w rodzinie zastępczej spokrewnionej,
- 2) 1 dzieci w rodzinie zastępczej niezawodowej,
- 3) 1 dzieci w rodzinie zastępczej zawodowej,
- 4) 3 dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej

Poniesione wydatki na ten cel w roku 2018 stanowiły kwotę **41.146 zł.**

Szczegółowe sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej zawiera załącznik nr 2 do niniejszego sprawozdania.

20. Realizacja rządowego programu dla rodzin wielodzietnych, Karta Dużej Rodziny

Karta Dużej Rodziny uprawnia do korzystania ze zniżek, m.in. w ramach ofert handlowych, kulturalnych, rekreacyjnych i transportowych na terenie całego kraju. Karta przysługuje rodzinom z przynajmniej trójką dzieci, niezależnie od dochodu. Karta jest wydawana bezpłatnie, każdemu członkowi rodziny wg zasad określonych w przepisach prawa.

Od 01 stycznia 2015 r. jest to ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1832 ze zmianami).

Zadanie to jest realizowane przez GOPS w Kościanie od miesiąca czerwca 2014 r.

Karta Dużej Rodziny jest wydawana na podstawie złożonego wniosku wraz z kompletem dokumentów potwierdzających prawo do przyznania karty.

Wyszczególnienie	Rok 2014	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018
Liczba wniosków o przyznanie KDR	117	69	26	37	42
Liczba wydanych Kart Dużej Rodziny	616	338	144	190	219
Liczba wydanych duplikatów KDR	0	0	2	0	1

Środki na realizację programu w 2018 r. zostały przekazane w formie dotacji z budżetu państwa w kwocie: 350 zł. oraz z budżetu gminy w kwocie: 49 zł.

ŚWIADCZENIA RODZINNE I ICH REALIZACJA

Charakterystyka systemu świadczeń rodzinnych

System świadczeń rodzinnych jest systemem pozaubezpieczeniowym, zorganizowanym na zasadzie zaopatrzeniowej, finansowanym z budżetu państwa. W gminie Kościan realizacją świadczeń rodzinnych zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Ustawa o świadczeniach rodzinnych określa następujące rodzaje świadczeń:

1) zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego z tytułu:

- urodzenia dziecka,
- opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,
- samotnego wychowywania dziecka,
- wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,
- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego,
- rozpoczęcia roku szkolnego,
- podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania

2) świadczenia opiekuńcze:

- zasiłek pielęgnacyjny,
- świadczenie pielęgnacyjne,
- specjalny zasiłek opiekuńczy,

3) jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka.

Zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłków rodzinnych są udzielane na okresy zasiłkowe, które trwają od 1 listopada danego roku do 31 października roku następnego.

Obok posiadania dziecka na utrzymaniu, głównym kryterium uprawniającym do zasiłku rodzinnego oraz dodatków do zasiłku rodzinnego jest spełnienie kryterium dochodowego, które wynosi 574,00 zł (od listopada 2015 r. 674,00 zł.) na osobę w rodzinie lub 664,00 zł, (od listopada 2015 r. 764,00 zł), jeśli w rodzinie wychowuje się dziecko niepełnosprawne.

Dochód rodziny ustalany jest na podstawie dochodu z roku kalendarzowego poprzedzającego okres zasiłkowy.

Zasiłek rodzinny przyznawany jest w zależności od wieku dziecka pozostającego na utrzymaniu osoby uprawnionej i wynosi:

- 89 zł na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia,
- 118 zł na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 18 roku życia,
- 129 zł na dziecko powyżej 18 roku życia do ukończenia 24 roku życia.

Do zasiłku rodzinnego przysługują dodatki z tytułu:

- urodzenia dziecka (1000 zł na dziecko; jest to świadczenie jednorazowe),
- opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego (400 zł miesięcznie),
- samotnego wychowywania dziecka 193 zł miesięcznie na dziecko, nie więcej jednak niż 386 zł. na wszystkie dzieci,
- dodatku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej - 95 zł miesięcznie na trzecie i na następne dzieci uprawnione do zasiłku rodzinnego ,
- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego 90 zł. (miesięcznie na dziecko w wieku do 5 lat, 110 zł na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 24 roku życia),
- rozpoczęcia roku szkolnego 100 zł jednorazowo - każda klasa szkoły do policealnej włącznie oraz na dziecko rozpoczynające roczne przygotowanie przedszkolne.
- podjęcie przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania -113 zł miesięcznie na zamieszkanie w internacie lub 69 zł miesięcznie na dojazd do szkoły ponadgimnazjalnej - wypłacany przez 10 miesięcy w roku).

Aby skorzystać z dodatków należy posiadać prawo do zasiłku rodzinnego. Ponadto, do każdego z dodatków wymagane jest spełnienie innych warunków związanych z powodem przyznania dodatku. Jednocześnie można pobierać kilka rodzajów dodatków.

Do katalogu świadczeń rodzinnych zalicza się również:

- ❖ zapomogę wypłacaną w związku z urodzeniem się dziecka: **jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka** w wysokości 1000 zł, przysługuje jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 1922 zł. Zapomoga ta finansowana jest ze środków budżetu państwa. Sposób ustalania dochodu jest analogiczny jak przy ustalaniu dochodu do zasiłku rodzinnego.

- **świadczenie rodzicielskie** przysługuje matce lub ojcu dziecka lub rodzinie zastępczej oraz osobie, która przysposobiła dziecko. Zostały one wprowadzone z dniem 1 stycznia 2016 r. i wypłacane są również przez tut. Ośrodek.

Przysługuje ono w wysokości 1.000 zł. miesięcznie od dnia porodu przez okres :

- 1) 52 tygodni – w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie,
- 2) 65 tygodni – w przypadku urodzenia dwojga dziecka przy jednym porodzie,
- 3) 67 tygodni – w przypadku urodzenia trojga dziecka przy jednym porodzie,
- 4) 69 tygodni – w przypadku urodzenia czworga dziecka przy jednym porodzie,
- 5) 71 tygodni – w przypadku urodzenia pięciorga i więcej dzieci przy jednym porodzie.

Świadczenie rodzicielskie nie przysługuje jeżeli co najmniej jeden z rodziców dziecka otrzymuje zasiłek macierzyński.

Poza zasiłkami rodzinnymi i przysługującymi do nich dodatkami, w ramach ustawy o świadczeniach rodzinnych realizowane są trzy rodzaje świadczeń opiekuńczych:

- ❖ **zasiłek pielęgnacyjny** (153 zł miesięcznie, od listopada 2018 r. – 184,42 zł.) - świadczenie przysługuje niezależnie od dochodu rodziny lub osoby, dlatego przyznawane jest nie na okres zasiłkowy, lecz na okres ważności orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności; przeznaczone jest dla niepełnosprawnych dzieci i niepełnosprawnych osób dorosłych oraz dla osób, które ukończyły 75 rok życia; do zasiłku pielęgnacyjnego nie mają prawa osoby, które nabyły uprawnienia do dodatku pielęgnacyjnego wypłacanego przy emeryturze lub rencie z ZUS lub KRUS;

- ❖ **świadczenie pielęgnacyjne** (1477 zł. miesięcznie)

Od 1 stycznia 2013 r. świadczenie pielęgnacyjne przysługuje niezależnie od dochodu:

- matce albo ojcu;
- opiekunowi faktycznemu dziecka;
- osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną;
- osobom, na których zgodnie z przepisami kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ciąży obowiązek alimentacyjny, spokrewnionym w linii prostej w I stopniu (dziecko na rodzica), z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności -

jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, innym niż spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki, przysługuje świadczenie pielęgnacyjne, w przypadku gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

- rodzice osoby wymagającej opieki nie żyją, zostali pozbawieni praw rodzicielskich, są małoletni lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- nie ma innych osób spokrewnionych w pierwszym stopniu, są małoletnie lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- nie ma opiekuna faktycznego dziecka lub osoby będącej rodziną zastępczą spokrewnioną lub są w/w osoby lecz legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała nie później niż do ukończenia 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25 roku życia.

❖ **specjalny zasiłek opiekuńczy (520,00 zł miesięcznie, od listopada 208r. – 620 zł.)**

przysługuje osobom na których zgodnie z kodeksem rodzinnym i opiekuńczym ciąży obowiązek alimentacyjny, tj. osobom spokrewnionym w linii prostej (zstępnym, wstępnym) oraz rodzeństwu, jeżeli rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje, jeżeli łączny dochód rodziny osoby sprawującej opiekę oraz rodziny osoby wymagającej opieki w przeliczeniu na osobę

nie przekracza kwoty 623,00 zł. Sposób ustalania dochodu jest analogiczny jak przy ustalaniu dochodu do zasiłku rodzinnego.

Kolejnym wypłacanym świadczeniem jest:

- ❖ **Zasiłek dla opiekuna (520 zł. Miesięcznie, od listopada 2018 r. - 620 zł.)** przysługuje osobie, jeżeli decyzja o przyznaniu jej prawa do świadczenia pielęgnacyjnego wygasła z mocy prawa na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2092 ze zm.) z dniem 1 lipca 2013 r.

REALIZACJA USTAWY z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem". (Dz. U. z 2016 r. poz. 1860).

Z dniem 01 stycznia 2017 r. weszła w życie ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem". (Dz. U. poz. 1860), na podstawie której z tytułu urodzenia się żywego dziecka, posiadającego zaświadczenie, o którym mowa w art. 4 ust. 3, przyznaje się, na to dziecko, jednorazowe świadczenie w wysokości 4000 zł.

Jednorazowe świadczenie przysługuje matce lub ojcu dziecka, opiekunowi prawnemu albo opiekunowi faktycznemu dziecka bez względu na dochód.

Prawo do jednorazowego świadczenia ustala się na wniosek złożony w GOPS.

Wniosek o wypłatę jednorazowego świadczenia składa się w terminie 12 miesięcy od dnia narodzin dziecka. Wniosek złożony po terminie pozostawia się bez rozpoznania.

Jednorazowe świadczenie przysługuje, jeżeli kobieta pozostawała pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu.

Pozostawanie pod opieką medyczną potwierdza się odpowiednim zaświadczeniem lekarskim lub zaświadczeniem wystawionym przez położną.

Lp.	Wyszczególnienie	2015		2016		2017		2018	
		Ilość wypłaconych świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń	Ilość wypłaconych świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń	Ilość wypłaconych świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń	Ilość wypłaconych świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń
1.	Zasiłki rodzinne	12.211	1.232.686	13.046	1.417.940	11.956	1.392.500	12.807	1.435.777
2.	Dodatki do zasiłków rodzinnych	5.676	609.322	6.263	690.255	5.685	726.352	6.143	716.296
	- z tytułu urodzenia dziecka	79	79.000	57	57.000	78	78.000	95	64.573
	- z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie urlopu wychowawczego	266	102.761	350	128.075	359	141.875	405	150.623
	- z tytułu samotnego wychowywania dziecka	234	40.670	263	47.477	263	51.665	345	62.678
	- z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	925	73.980	1.000	98.110	936	99.520	1.031	107.939
	- z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	746	74.600	976	77.000	658	65.800	1.038	67.155
	- z tytułu nauki poza miejscem zamieszkania	1.488	80.161	1.526	95.328	1.347	95.407	1.160	78.779
	- z tytułu wychowywania trzeciego i więcej dzieci	1.938	158.150	2.091	187.265	2.044	194.085	2.009	184.548
3.	Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	161	161.000	166	166.000	185	185.000	166	166.000
4.	Świadczenia rodzicielskie	x	x	476	445.716	587	536.557	558	511.609
	OGÓLEM: (1-4)	18.048	2.003.008	19.951	2.747.357	19.819	2.909.912	19.674	2.829.682

Świadczenia opiekuńcze

Lp.	Wyszczególnienie	2015		2016		2017		2018	
		Ilość wypłaconych świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń	Ilość wypłaconych świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń	Ilość wypłaconych świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń	Ilość wypłaconych świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń
1	Zasiłki pielęgnacyjne	6.927	1.059.831	7.083	1.083.699	7.213	1.099.458	7.255	1.145.510
2	Świadczenia pielęgnacyjne	760	909.640	832	1.081.600	849	1.190.095	880	1.297.627
3	Specjalny zasiłek opiekuńczy	54	27.682	130	66.674	186	95.613	175	92.720
4	Zasiłek dla opiekuna	285	146.622	254	131.005	223	115.266	173	92.184
5	Świadczenie jednorazowe „Za życiem”	-	-	-	-	2	8.000	0	0
5	OGÓLEM:	8.026	2.143.775	8.299	2.362.978	8.473	2.508.432	8.483	2.628.041

- Za osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy, które nie posiadają wypracowanego okresu składkowego opłacane są **składki na ubezpieczenie społeczne (emerytalne i rentowe)**.

Opłacanie składek na **ubezpieczenia społeczne** za osoby pobierające świadczenie opiekuńcze (ŚP, ZDO, SZO) przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018
1.	Liczba osób	69	58	84	65
2.	Kwota świadczeń	196.920	288.913	272.554	256.862

W roku 2018 zmniejszyła się kwota przekazanych do ZUS składek społecznych. Spowodowane to jest zmianą ustawy obniżającej wiek emerytalny, w związku z czym osoby, które osiągnęły wymagany do emerytury wiek nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu.

- Za te osoby opłacane są też składki na **ubezpieczenie zdrowotne**, jeżeli osoby te nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego z innego tytułu lub nie posiadają statusu członka rodziny osoby ubezpieczonej.

Opłacanie składek na **ubezpieczenia zdrowotne** za osoby pobierające świadczenie opiekuńcze (ŚP, ZDO, SZO) ilustruje poniższa tabela:

Lp.	Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018
1.	Liczba osób	37	33	53	52
2.	Kwota świadczeń	35.488	48.979	58.457	68.306

W roku 2018 liczba osób uprawnionych do opłacania składek na ubezpieczenie zdrowotne była porównywalna do roku poprzedniego, jednak wydatkowano większą kwotę ze względu na wyższe świadczenia.

FUNDUSZ ALIMENTACYJNY

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia, albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub w szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności bez względu na wiek. Świadczenia z funduszu przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725,00 zł. Okres świadczeniowy w funduszu alimentacyjnym każdego roku trwa od dnia 1 października do dnia 30 września następnego roku kalendarzowego. Zgodnie z art. 27 ust. 1 i ust. 2 dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany do zwrotu organowi właściwemu wierzyciela należności w wysokości świadczeń wypłaconych z funduszu alimentacyjnego osobie uprawnionej, łącznie z ustawowymi odsetkami. Organ właściwy wierzyciela wydaje, po zakończeniu okresu świadczeniowego lub po uchyleniu decyzji w sprawie przyznania świadczeń z funduszu alimentacyjnego, decyzję administracyjną w sprawie zwrotu przez dłużnika alimentacyjnego należności z tytułu otrzymanych przez osobę uprawnioną świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

Strukturę oraz wysokość wypłat związanych z wypłatą świadczeń z funduszu alimentacyjnego przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba 2015	Liczba 2016	Liczba 2017	Liczba 2018
1.	Ilość rodzin uprawnionych do świadczeń z funduszu alimentacyjnego	69	80	79	46
2.	Ilość wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego	1.239	1.152	1041	906
3.	Kwota wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego	456.650	446.280	407.500	353.800

W roku 2018 znacznie zmniejszyła się (o 33 rodziny) liczba rodzin uprawnionych do świadczeń z funduszu alimentacyjnego, tym samym wypłacono mniej świadczeń i wydatkowano mniejszą kwotę (**353.800 zł.**).

POSTĘPOWANIE WOBEC DŁUŻNIKÓW ALIMENTACYJNYCH

Działania wobec dłużników alimentacyjnych przewidziane w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów podejmuje organ właściwy dłużnika tj. wójt, burmistrz lub prezydent miasta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dłużnika alimentacyjnego.

Działania wobec dłużników alimentacyjnych podejmowane są na wniosek organu właściwego wierzyciela tj. wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej jeśli:

- osobie uprawnionej zostało przyznane prawo do świadczenia z funduszu alimentacyjnego;
- osoba uprawniona do świadczenia alimentacyjnego od rodzica lub jej przedstawiciel ustawowy złoży do organu właściwego wierzyciela wniosek o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego;
- osoba uprawniona została umieszczona w pieczy zastępczej.

Postępowanie wobec dłużnika alimentacyjnego ma na celu poprawę skuteczności w egzekwowaniu zaległych alimentów.

Dane dotyczące świadczeń wyegzekwowanych przedstawia tabela:

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba 2015 rok	Liczba 2016 rok	Liczba 2017 rok	Liczba 2018 rok
2.	Kwota świadczeń wyegzekwowanych od dłużników alimentacyjnych	203.858	129.043	194.024	267.359

W roku 2018 udało się wyegzekwować od dłużników alimentacyjnych kwotę **267.359 zł.**

Jest to kwota znacznie większa niż w roku 2017. (o 37,8%)

Działania szczególne podjęte wobec dłużników alimentacyjnych przedstawiono w poniższej tabeli:

Działania	Ilość spraw 2015 rok	Ilość spraw 2016 rok	Ilość spraw 2017 rok	Ilość spraw 2018 rok
Przeprowadzenie wywiadu alimentacyjnego i odebranie oświadczenia majątkowego od dłużników alimentacyjnych	63	14	37	22
Wnioski do organów właściwych dłużników o podjęcie działań wobec dłużników alimentacyjnych	68	46	39	45
Zobowiązanie dłużników alimentacyjnych do zarejestrowania się w Urzędzie Pracy	10	0	2	2
Informacje skierowane do PUP o potrzebie aktywizacji zawodowej dłużników alimentacyjnych	5	0	0	0
Wnioski o ściganie za przestępstwo określone w art. 209 § 1 KK	15	0	9	7
Wnioski o zatrzymanie prawa jazdy dłużników alimentacyjnych	6	0	2	0
Wnioski o zwrot zatrzymanych praw jazdy w związku z ustaniem przyczyn zatrzymania	0	1	0	0
Wysłane informacje do komorników mające wpływ na skuteczność prowadzonej egzekucji	60	67	50	25
Wysłane informacje do ośrodka pomocy społecznej o podjętych działaniach wobec dłużnika alimentacyjnego oraz ich efektach	40	21	31	19
Wydanie decyzji o uznaniu dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych	25	0	14	12

ŚWIADCZENIA WYCHOWAWCZE I ICH REALIZACJA

Z dniem 01 kwietnia 2016 r. weszła w życie ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.

Zadanie to zostało przekazane do realizacji Gminnemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Kościanie.

Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych.

Świadczenie wychowawcze przysługuje matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka - do dnia ukończenia przez dziecko 18 roku życia.

Prawo do świadczenia wychowawczego przysługuje:

1) obywatelom polskim,

2) cudzoziemcom:

- a) do których stosuje się przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego,
- b) jeżeli wynika to z wiążących Rzeczpospolitą Polską dwustronnych umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym,
- c) przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z okolicznościami, o których mowa w art. 127 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. poz. 1650, z późn. zm.), jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- d) posiadającym kartę pobytu z adnotacją "dostęp do rynku pracy", jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z wyłączeniem obywateli państw trzecich, którzy uzyskali zezwolenie na pracę na terytorium państwa członkowskiego na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy, obywatel państw trzecich przyjętych w celu podjęcia studiów oraz obywateli państw trzecich, którzy mają prawo do wykonywania pracy na podstawie wizy.

Świadczenie wychowawcze przysługuje na pierwsze dziecko, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty **800,00 zł**.

Jeżeli członkiem rodziny jest **dziecko niepełnosprawne**, świadczenie wychowawcze przysługuje na pierwsze dziecko, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty **1.200,00 zł**.

W przypadku ubiegania się o świadczenie na drugie i kolejne dziecko nie jest wymagane spełnienie kryterium dochodowego.

Wysokość świadczenia wychowawczego wynosi **500,00 zł miesięcznie** na dziecko w rodzinie.

Wydatki związane z realizacją ustawy ilustruje poniższa tabela:

Świadczenia wychowawcze (Rodzina „500+”)				
Lp.	Wyszczególnienie	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018
1.	Liczba rodzin mających ustalone prawo do świadczenia	1.292	1.234	1.116
2.	Liczba dzieci uprawnionych do świadczenia	2.087	2.179	1.812
3.	Liczba świadczeń przyznanych decyzją	17.389	22.586	21.743
4.	Poniesione wydatki na świadczenia wychowawcze	8.511.757	11.286.972	10.841.096

Z powyższej tabeli wynika, iż w 2018 r. **1.812 dzieci** zamieszkałych w 1.116 rodzinach było uprawnionych do świadczenia wychowawczego (Rodzina 500+). Liczba ta jest mniejsza niż w roku 2017, wydatkowano też mniejszą kwotę na ten rodzaj świadczeń.

ŚWIADCZENIA „DOBRY START” – (300+)

Rok 2018 był pierwszym rokiem realizacji programu „Dobry start”, który obejmował uczniów rozpoczynających rok szkolny 2018/2019.

Świadczenie to przysługuje w kwocie 300 zł i przyznawane jest na każde uczące się dziecko, raz w roku, bez względu na dochód rodziny.

Świadczenie dobry start przysługuje rodzicom opiekunom prawnym, opiekunom faktycznym, rodzinom zastępczym, osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka, dyrektorom placówek opiekuńczo-wychowawczych, dyrektorom regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych oraz osobom uczącym się.

Świadczenie dobry start przysługuje w związku z rozpoczęciem roku szkolnego do ukończenia przez dziecko lub osobę uczącą się:

- 20. roku życia,
- 24. roku życia – w przypadku dzieci lub osób uczących się legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności.

Świadczenie nie przysługuje na dzieci uczęszczające do przedszkola oraz dzieci realizujące roczne przygotowania przedszkolne w tzw. zerówce w przedszkolu lub szkole.

Świadczenia „Dobry start” (300+)				
Lp.	Wyszczególnienie	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018
1.	Liczba rodzin mających ustalone prawo do świadczenia	X	X	1.397
2.	Liczba dzieci uprawnionych do świadczenia	X	X	2.033
3.	Liczba świadczeń przyznanych decyzją	X	X	2.033
4.	Poniesione wydatki na świadczenia „Dobry start”	X	X	609.900

POTRZEBY W ZAKRESIE POMOCY SPOŁECZNEJ

Potrzeby finansowe na realizację zadań wynikających z ustaw zostały ujęte w planach finansowych i przyjęte do realizacji w budżecie gminy.

Do najważniejszych potrzeb z zakresu pomocy społecznej należy:

- poszerzenie działań w stosunku do osób i rodzin wykluczonych społecznie,
- aplikowanie o środki zewnętrzne,
- rozwój usług dla osób starszych i niepełnosprawnych:
  - ✓ zabezpieczenie środków finansowych na usługi opiekuńcze,
  - ✓ zabezpieczenie środków finansowych na pomoc instytucjonalną (domy pomocy społecznej),
  - ✓ zabezpieczenie środków na realizację programu „Jesień życia- radość bycia”,
  - ✓ zabezpieczenie środków na ośrodki wsparcia (schroniska).
- podnoszenie poziomu kwalifikacji i kompetencji kadry pomocy społecznej.

Opracowała:

Bożena Lewińska- Dyrektor GOPS w Kościanie

Pracownicy Ośrodka – zebranie materiałów